

Жив и в смъртта.

Роден в 1850 г. в малкия балкански градец Сопот, закръмен и отхранен в епохата на тъмното робско иго и започнал своята литературна кариера с „Препорец и гусли“ (1876 г.) и „Тжгите на България“ (1877 г.) в един момент на най-голямо обществено-политическо брожение сред българския народ, Вазов, може би, бе предопределен от самата съдба да стане носител и изразител на народните идеали в областта на художественото творчество. И той носи това предопределение върху плещите си с героическо търпение и постоянство половин столетие, въпреки многобройните несподи и превратности, на които политико-общественото развитие на страната подлагаше често съществуването на нацията, както и личното негово съществуване. В тоя процес на борби и страдания, на тържества и падения, Вазов никога не остана назад от своя народ, а сля участва си с неговата, радвайки се с неговата радост и скърбейки с неговата скръб.

След епохата на турското робство, чувствата и стремежите на която Вазов вжплоти в първите си стихотворни сборки и голяма част от по-късните си прозаически творби на чело с романа „Под игото“, дойде освобождението, радостите за което бяха отразени поривисто в изпълената с ниивна простота и светли трепети сбирка „Избавление“ (1878 г.). Настана време на свободен живот. Настъпи и за Вазовото творчество епоха на по-спокойно и широко творчество, което обаче не остана равно и несмутено: наложено му емигрантство през време на Сждинението, както и сжбитията от Балканската война насам, внесоха много дисонанси в романтичните бянове и настроения на поета. Това е най-плодотворната епоха на неговото творчество, произведенията от която са добре познати и ценени от всички.

В произведенията на Вазова от всички периоди, въпреки тяхната многочисленост и разнообразие, може да се проследи твърде ясно и отчетливо пулсирането на нашия народен живот. И в неотстъпното отражение на тоя живот е, може би, една от най-големите заслуги на Вазовото творчество.

Бе време, когато Вазов имаше и отрицатели, и то твърде упорити и ожесточени, но това отрицание отмина заедно с упорядъжка на предветите теории, които му служеха за основа. Не ще сжмнение, че творчеството на един такъв крупен писател като Вазова не можа да се смята за окончателно оценено в момента, когато той си отива, защото за това е необходима, преди всичко, историческа перспектива, както и подробно и спокойно изследване на произведенията му, — нещо, което тепърва предстои на литературния историк. Бждещето, което мери винаги с по-вярна и безпристрастна мярка, ще внесе по-голяма точност в оценката на настоящето, но ние можем да бждем сигурни още от сега, че епохата на грубите заблуждения на миналото по отношение Вазовото творчество е безвъзвратно изживяна и че никой не ще може да отрече заслугите на великия покойник към българския народ и българската литература, които още от първия ден на неговата загуба започват да стават все повече и повече очевидни.

И той ще живей в смъртта повече, отколкото в живота!

Ас. Младенов

Посмъртна хроника

На 22 т. м., към 1 часа сл. обед се разнесе бжрже из столицата печалната вест за неочакваната смърт на любимия народен поет Ив. Вазов. Изненадата беше голяма, още повече, че мнозина столичани бяха видели поета сжция ден сутринта да прави обикновената си разходка под лжчите на хубавото есенно слжнце.

Обяснението на печалния факт, което всеки тжрсеше напрегнато, не закъсня много; Вазов издхнал внезапно и безболезнено по обед, след завръщането му в кжщи от разходка, вследствие на разрыв в сжрцето. Бедното поетово сжрце, което от половин век насам всмукваше тжгите и радостите на националния живот, за да ги излее в дивни и звучни художествени творения! То се бе оказало недостатъчно здраво защитено, за да издържи напора на силните преживявания и покрусии от последните войни насам...

Никакви предварителни признаци не бяха подготвили нито обществото, нито близките на поета за една тжй близка и бжрза развжзка, ако не се смятат леките неразположения, — станали през последните години тжрде обикновено явление за него, — и едно леко, но сжвсем не обезпокоително предразположение към сжнливост, каквото той усещал напоследък.

След като тжжното сжбитие стана известно, първи се явиха в дома на покойника министрите г. г. Омарчевски, Турлаков, Радолов, и секретаря на министерския сжвет г. Абджиев.

Министра на просвещението г. Омарчевски е отправил незабавно до всички подведомствени учреждения следната телеграма:

„Патриарха на българската литература, великия поет на българската земя Иван Вазов предаде Богу дух днес, 12 и половина часа. Сжс смъртта на Вазова България загуби един от най-преданните свои синове, един от най-силните крепители на нейния дух и на нейните културни домогвания; в лицето на Вазова българската интелигенция изгуби най-ярък си представител, българската художествена мисъл и българската литература — най-видния и най-мощния си изразител. Неизказано голяма е загубата, която постигна България и всички бжлгари, лето и да са те. Аз не зная дали би имало бжлгарин, на когото сжрцето да не се свие до болка от мъка, душата да не поплаче от скръб. Надлжж и на шир по България, из нейните недра, глжбини, хиризонти ще се понесе печалния, траурния стон на бжлгарина, на страдната българска душа, обзета от велика скръб поради кончината на великия поет на българската земя Ив. Вазов. Но неговия дух, който храни и поимовете и сжрцата на бжлгарите в продължение на половин век, неговия дух ще витае над България, неговото живо слово вечно ще буди и напжтва всички ония, които се чувствуват бжлгари, които носят българско сжрце. Вечна му памет. На 28 т. м. ще стане погребението на великия покойник. Тоя ден се определя за траурен: чрез панихиди, траурни утра и шествия, ведно с другите културни учреждения, ще дадете израз на великата скръб на българския народ“.

В заседанието си на 23 т. м. „Сжюза на бжлг. писатели“ е решил писателите да вземат най-близко участие при погребението на Вазова. Затова на 24, сжбота, 3 $\frac{1}{2}$ ч. сл. пл. те, заедно с г. министра на просветата, висшите началници при М-вото на просветата и професорското тяло — всички в черно облекло и в голяма група по четирма — тржгнаха от М-вото за дома на покойния.

След опелото в кжщи, извжршено от осем души свещеници, начело сжс Софийския Митрополит, писателите взеха ковчегът и го изнесоха.

Улиците са пжлни с народ от всички вжзрасти, професии и народности. Учениците и ученичките образуват шпалир от двете страни по тротоарите на ул. „Вжлкович“, „Левски“, „Цар-Освободител“, площад „Александър“, „Тжрговска“, бул. „Дондуков“, площад „Св. Неделя“. Навсякъде отличен ред и тишина, по лицата благоговение и смирена почит. Между грамадното стечение на поклонници широкото платно на павираните улици има вид на послана пжтека, по която леко се слагат лжчите на есенното слжнце.

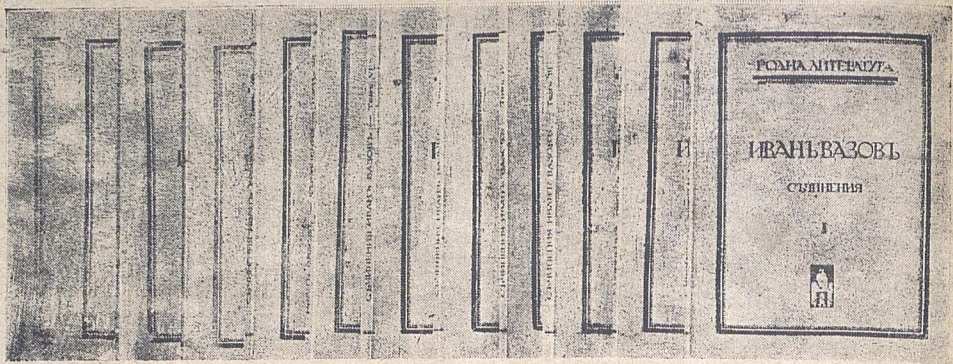
Най-напред вжрват свещениците по двама, след това, на разстояние, иде масивния железен ковчег, отрупан с цветя и носен по ред от: Кирил Христов, Елин-Пелин, Ц. Бакалов-Церковски, Хр. Борина, Ст. Чилингиров, Н. Атанасов, Дим. Шишманов, К. Константинов, Д. Калфов, К. Гжлжбов, Г. Райчев, Р. Райчев, Н. Тумпаров, Малчо Николов, Хр. Казанджиев, Д. Бабев, Л. Вжлчанов и други. Подир ковчегата вжрват сестрата и братята на Вазов, г. Министра на просветата, професорите, членовете на академията и множество почитатели.

В пет часа ковчегата стига в цжрквата „Св. Неделя“, кждето се отслужва заупокойна служба.

Тялото на Вазов остава тук до сряда, 28. IX., когато ще стане погребението. Сложено на издигнат траурен пиедестал, ковчегът е заграден с високи живи палми и друга зеленина. Десната му страна е свободна за приближаването на поклонници, които непрекъснато вжрват. А от левата страна на ковчегата, в каре от сжщата зеленина, стои почетна стража от по двама души писатели, артисти и журналисти, облечени в черно.

При погребението на 28 т. м. ковчегът от цжрквата „Св. Неделя“ до гроба — в градината на цжрквата „Св. София“ — ще бжде носен пак от писателите. И тук, от страна на „Сжюза на писателите“ и на „Сжюза на учениците, писателите и художниците“ г. Кирил Христов ще произнесе надгробно слово.

В цжрквата „Св. Неделя“ ще кажат слова г. Ст. Омарчевски — от страна на правителството, г. Ив. Евст. Гешев — от страна на Академията на науките и г. проф. Мих. Арнаудов от страна на Университета.

Издание на Вазови съчинения.

Книгоиздателството Ал. Паскалев, отдел на „Графика“ — А. Д. — София, е предприело неотдавна изданието на Вазовите сжчинения в 28 тома, от които 12 вече са излезли и се пуснаха в продажба, а следващите са под печат и ще бждат привжршени в най-скоро време.

Плана на това единствено по рода и обема си сжбрание на сжчинения в родната ни литература е следния:

— Сжчинения, т. I. Лирика: Препорец и гусли. Тжгите на България. Избавление. Гусли. Епопея на забравените	Цена: 7-15
— Сжчинения, т. II. Лирика: Поля и гори. Италия. Сливница. В лоното на Рила	7-15
— Сжчинения, т. III. Лирика: Звукове. Скитнишки песни. Под нашето небе	8-70
— Сжчинения, т. IV. Поеми: Грамада. Моята сжседка. Гмитра. Зихра. Загорка. В царството на самодивите. Кихавицата на Салюста. Синайска роза	6-20
— Сжчинения, ш. V. Лирика: Под гржма на победите. Песни за Македония. Нови екове. Не ще загине	6-90
— Сжчинения, т. VI. Повести и разкази: Немили недраги. В Пирин. Вжлко на война. Иде ли? Саломоновския цирк. Хаджи Ахил. Кандидат за камама	7-45
— Сжчинения, т. VII. Повести и разкази: Митрофан и Дормидолски. Белимелеца. Из кривините. Дядо Нистор. Среца. Коледен дар. Бикоглав. Неотдавна. Gronde Maritza	6-50
— Сжчинения, т. VIII. Повести и разкази: Чичовци. Искров и Райна. Цончовата мжст. Една сцена. Епитропжт. Два врага. Бурна нош. Пейзаж	5-80
— Сжчинения, т. IX. Драски и шарки: Украсил столицата. Траур. Слугиня. Обикновена история. Една изгубена вечер. Двете врати. Драма. Репетиция. Едно злодейство. „Ново преселение“. Братаковата теория. Сафо. Не поздравил. Прекрасно. Отровен. Доктор Андрозов. Василица. Пустодимски. Коприва. Член 33. Просител. Приятелски срещи, Марат. Учител по история. На водненито. Un cas de psychologie. Гарнитура на прозорците. Той е млад, здрав, интелигентен. „Народжт“. Изпросила. Донос, Зимна разходка. „Травиата“. Три грешки. Бждащия литературен „кржжок“. Единствен изход. Неостаряла. Паметника. За моята си черга. Кой ще цивилизува шопско? Доктор Джан-Джан	7-70
— Сжчинения, т. X. Драски и шарки. — Видено и чуто: Кардашев на лов. Героите на англо-бурската война. Поборник. Първия млад бжлгарин, който... В мрака. Негостолюбиво село. Михал Чонин. Даскалите. Дядо Йоцо гледа	6-20
— Сжчинения, т. XI. Пжстжр свят: Капят листата. Една българка. Павле. Фертигжт. От оралото до урата. След двадесет години. Наум. Първите дни на свободата. Звездата. Един кжт на покой и забрава. В градината на музика. Джщерята на Пилата. Изпждения марш. В електрическия трамвай. Урок. Война вжз един оджр. Под есенните лжчи. Инвалид. Тжмен герой. Улица „Братиано“. Великсин. Ah, Excellence! Сливница. В зоологическата градина. Тотка. Епоха кжрмачка на велики хора. Сладкодумен гост на джржавната трапеза	7-05
— Сжчинения, т. XII. Ушро в Банки: Утро в Банки. Балканските Ромео и Юлия. Запалените снопи. Увеселителен влак. Процапалник. Просяк. Убийство. Бждни вечер в столицата. Японски силуети. Целувка на Македония. Нош вжв вжлшебен замжк. Ема. На карантина. Една одисея из Дели-Орман. Великденско размилшение. При Иван Гжрбата. Апостола в примеждие. Срещите ми с Любен Каравелова. Чистия пжт. Пред Пирот. Маргарита (под печат)	6-60
— Сжчинения, т. XIII. — 1) Разкази: Фелдфебел Стамболков. Гранична хижа. За Костенецкия водопад. Небивала защита. Беседа над Княжево. Победил живота. Последния му ден. Когато Одрин беше наш. — 2) Етюди: Христо Ботев. Вжзпоминателни бележки за К. Величков. — 3) Иван Александжр (под печат)	6-60
— Сжчинения, т. XIV. Светослав Тертер (под печат)	—
— Сжчинения, т. XV. Живописна България (Пжтни бележки): Великата Рилска пустиня. Мусайла (под печат)	—
— Сжчинения, т. XVI. Живописна България (Пжтни бележки): В недрата на Родопите. Пжгувания из Русия (под печат)	—
— Сжчинения, т. XVII. Живописна България (Пжтни бележки): Висините. Витоша. Водопаджт. Софийската долина. Из владайското устие. Из Мала Стара-планина. Седем престола. Искжрски пролом. Своге. При шума на Искжра. Планината се сжбужда. По висините и самотиите. Погановския манастир. Една родопска усоя. Родопите. Белмекен. „Волжт“. Бов. Мургаж. Омручал. Богдан. На вжрха Свети Никола. Един старопланински манастир. Един кжт на Стара планина. Мочуржт. Розовата долина и Тунджа. Най-младата столица на Балканския полуостров. До Радомир. Впечатления от „Бжлгарската Атина“. Пловдив. Ерусалимите на бжлгарската признателност. Велико Тжрново (поклонение на Асеновата столица). Велико Тжрново. Преслав. Един наш черноморски бисер. Какво пее планината? (под печат)	—
— Сжчинения, т. XVIII. Драми и комедии: Хжшове. Вестникарли? (под печат)	—
— Сжчинения, т. XIX. Драми и комедии: Слжбжгонци. Кандидати на славата (под печат)	—
— Сжчинения, т. XX. Драми: Борислав. Кжм пропасть (под печат)	—
— Сжчинения, т. XXI. Драми: Ивайло. Казаларската царица (под печат)	—
— Сжчинения, т. XXII. Романи: Под игото (под печат)	—
— Сжчинения, т. XXIII. Романи: Под игото (под печат)	—
— Сжчинения, т. XXIV. Романи: Нова земя (под печат)	—
— Сжчинения, т. XXV. Романи: Нова земя (под печат)	—
— Сжчинения, т. XXVI. Романи: Казаларската царица (под печат)	—
— Сжчинения, т. XXVII. Романи: Казаларската царица (под печат)	—
— Сжчинения, т. XXVIII. Легенди и лирика: Легенди при Царевец. Люляка ми замириса (под печат)	—